

Projekt dotyczy będzie biografii Aleksandra Weissberga-Cybulskiego (1901 – 1964) i jego środowiska dotkniętego katastrofalnymi zmianami pierwszej połowy europejskiego dwudziestego wieku. Choć jego życie była niepowtarzalne, jego wybory życiowe, peregrynacje, sukcesy i porażki będą doskonałą ilustracją losu całego pokolenia. Urodzony w Krakowie w żydowskiej rodzinie kupieckiej, Weissberg dorastał w Wiedniu, zdobył wykształcenie fizyka i inżyniera, i wstąpił do komunistycznej partii Austrii. W późnych latach dwudziestych wyjechał do Berlina, gdzie stał się częścią międzynarodowego środowiska lewicowych intelektualistów, artystów i naukowców. Następnie przeniósł się do ZSRR, po trzech latach pracy został aresztowany i spędził następne trzy lata w więzieniach Charkowa, Kijowa i Moskwy. Opisał to doświadczenie w jednej z najsłynniejszych antystalinowskich książek okresu zimnej wojny *Hexensabbat* (1951, polski tytuł *Wielka czystka*). W styczniu 1940 NKWD wydało go w ręce Gestapo; udało mu się przeżyć pięć lat w okupowanej Polsce. Po wojnie został businessmanem, pisarzem, działaczem antykomunistycznym w Kongresie Wolności Kultury i przyjacielem zespołu Kultury paryskiej. Wśród jego przyjaciół badania dotyczyć będą jego pierwszej żony, ceramiczki Evy Zeisel, jej matki Laury Polanyi i wuja, naukowca i filozofa Michaela Polanyi; pisarzy Artura Koestlera, Józefa Czapskiego i Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, fizyków Victora Weisskopfa i Leo Szilarda, i inn. Ich wybory intelektualne i ideologiczne, a także skutki tych wyborów pozwolą na analizę ważnych zjawisk katastroficznej historii Europy pierwszej połowy dwudziestego wieku: asymilacji Żydów przez wykształcenie i politykę, mobilności społecznej ograniczanej przez przemoc i dyskryminację, konfliktu między internacjonalizmem a identyfikacją narodową, rodzinnych nieciągłości i geograficznego przemieszczania. Ten projekt powinien odtworzyć pogłębiony obraz historii społecznej pierwszej połowy dwudziestego wieku w Europie Środkowo-Wschodniej.